

KESKKONNAAMET

Maret Gerz
Riigimetsa Majandamise Keskus
maret.gerz@rmk.ee

Teie 26.08.2024

Meie 25.10.2024 nr 7-9/24/17758-4

Kirna soometsade loodusliku veerežiimi taastamise kavatsusest

Austatud Maret Gerz

Pöördusite Keskkonnaameti Jõgevamaal Kirna soometsade kuivenduskraavide likvideerimise kavatsuse kooskõlastamiseks. Kraavide likvideerimise eesmärk on taastada Jõgevamaal Kirna soometsade looduslik veerežiim, et peatada märgade metsade degradeerumine ja luua sobivad tingimused ökosüsteemi funktsioonide taastumiseks.

Kirna soometsade taastamisala (pindala 208,5 ha) asub Jõgevamaal Põltsamaa vallas Jürikülas Alam-Pedja looduskaitsealal¹ Kunila², Jüriküla³ ja Madise⁴ sihtkaitsevööndites. Alam-Pedja looduskaitseala üheks kaitse-eesmärgiks⁵ tervikuna on tagada võimalikult suurel alal metsakoosluste looduslik areng. Kunila sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk⁶ on metsakoosluste arengu tagamine loodusliku protsessina ja kaitstavate liikide elupaikade kaitse ning alal on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul (Keskkonnaamet⁷) loodusliku veerežiimi taastamine⁸. Jüriküla ja Madise sihtkaitsevööndite kaitse-eesmärgina⁹ on välja toodud samuti metsakoosluste liigilise ja vanuselise struktuuri hoidmine.

Järgnevalt on välja toodud kaitsealuste liikide ning elupaigatüüpide esinemine, tegevuse mõju neile ning täiendavad tingimused tegevuse läbiviimiseks.

Mõju kaitsealustele liikidele:

Taastamisala põhjaosas, Kunila sihtkaitsevööndis on registreeritud I kategooria kaitsealuse linnuliigi suur-konnakotkas (*Clanga clanga*)¹⁰ elupaik. Tegu on Eesti ohustatud liikide punane nimestiku alusel „kriitilises seisundis” ning ühtlasi väljasuremisohus oleva liigiga. Vastavalt

¹ EELIS registrikood KLO1000455

² EELIS registrikood KLO1000455

³ EELIS registrikood KLO1101353

⁴ EELIS registrikood KLO1100595

⁵ Vabariigi Valitsuse 18.05.2007 määrus nr 153 „Alam-Pedja looduskaitseala kaitse-eeskiri“ (edaspidi *kaitse-eeskiri*) § 1 lg 1 p 1

⁶ Kaitse-eeskiri § 11 lg 3

⁷ Kaitse-eeskiri § 3

⁸ Kaitse-eeskiri § 12 lg 2 p 5

⁹ Kaitse-eeskiri § 11 lg 6

¹⁰ EELIS registrikood KLO9127511

liigi kaitse tegevuskavale¹¹ kahjustab selle liigi pesapaiku oluliselt metsakuivendus, mis muudab puistu koosseisu, liituvust ning struktuuri. Lisaks otsesele suur-konnakotka pesitsust kahjustavale mõjule, muudab kuivendus märgalad ning metsad sobivamaks väike-konnakotkale ning seeläbi suureneb nende liikide ristumise tõenäosus. Seega on kuivendamise negatiivse mõju vähendamine positiivne ja tegevuskavaga siin vastuolu pole.

Keelatud on looduslikult esinevate lindude pesade ja munade tahtlik hävitamine ja kahjustamine või pesade kõrvaldamine ning tahtlik häirimine, eriti pesitsemise ja poegade üleskasvatamise ajal¹². Vastavalt liigi kaitse tegevuskavale on suur-konnakotka häirimistundlik pesitsusperiood väga pikk (**15. märts – 31. august**), millest lähtuvalt on **mürarohked tegevused pesitsusajal keelatud**.

Taastamisala idaosas, Kunila sihtkaitsevööndis on registreeritud II kategooria kaitsealuse linnuliigi laanerähni (*Picoides tridactylus*)¹³ elupaik. Sellest tulenevalt töid mitte teostada laanerähni pesitsusperioodi ajal, milleks on **15. aprill – 20. juuli**.

Taastamisala edelaosas, Madise sihtkaitsevööndis, Pikknurme ning Pedja jõe ristumiskohas on registreeritud veelendlase (*Myotis daubentonii*)¹⁴, hõbenahkhiire (*Vespertilio murinus*)¹⁵ ning tiigilendlase (*Myotis dasycneme*)¹⁶ elupaigad. **Häiringute vältimiseks piirata piiritletud elupaikades majandustegevust (sh raieid) nahkhiirte poegimiskolooniate ajal 1. maist – 15. augustini.**

Taastamisala edelaosas, Madise ja Kunila sihtkaitsevööndites on registreeritud mitmed kaitsealused taimeliigid. II kaitsekategooria liigist on esineb kahar parthein (*Glyceria lithuanica*)¹⁷ ning III kaitsekategooria liikidest esinevad alal haavanääts (*Junghuhnia pseudozilingiana*)¹⁸, vööthuul-sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*)¹⁹ ja lodukannike (*Viola uliginosa*)²⁰. Kahara partheina populatsioonide hävimise peamiseks ohuteguriks on kuivendamine. Võttes arvesse, et partheina populatsioon vahetult kraavide äärde ei jää, millest lähtuvalt võib kraavide likvideerimine pikas perspektiivis kahara partheina populatsioonile hoopis soodsalt mõjuda. Potentsiaalsed trassiraiad läbivad mõlemat haavanäätsu levikuala ning võivad liigile negatiivselt mõjuda. Leevendava abinõuna tuuakse välja, et trassiraiel võiks võimalusel jätta kasvama vanu haabu. Vööthuul-sõrmkäpp ja lodukannike on mõlemad pigem niiskete kasvukohtade taimed ning lodukannikest ohustavaks teguriks on metsakuivendus. Kraavide likvideerimine ja seeläbi loodusliku veerežiimi taastamine mõjub nendele liikidele positiivselt. **Täiendavalt on taimede säilimise seisukohalt oluline raie teostada külmunud pinnasega ning kokkuveoteede rajamine ja raidmete hoiustamine kasvukohtades on keelatud**²¹.

Mõju elupaigatüüpidele:

Eestimaa Looduse Fondi tellimusel teostas Anneli Palo alal augustis-septembris 2024 metsaelupaikade inventuuri ning hindas kraavide sulgemise mõju neile metsadele. Alal tuvastati järgmised elupaigatüübid:

¹¹ Kinnitatud Keskkonnaameti 4.04.2024 korraldusega nr 1-3/24/150. Suur konnakotka (*Clanga clanga*) kaitse tegevuskava, <https://keskkonnaamet.ee/sites/default/files/documents/2024-04/Suur-konnakotka%20tegevuskava.pdf>

¹² Riigikogu 21.04.2004 „Looduskaitse seadus“ (edaspidi LKS) § 55 lg 6¹

¹³ EELIS registrikood KLO9113863

¹⁴ EELIS registrikood KLO9104782

¹⁵ EELIS registrikood KLO9100112

¹⁶ EELIS registrikood KLO9101297

¹⁷ EELIS registrikood KLO9343932

¹⁸ EELIS registrikood KLO9600787

¹⁹ EELIS registrikood KLO9343831

²⁰ EELIS registrikood KLO9344064

²¹ LKS § 55 lg 8

- taastamisala kirdeosas 9010* (vanad loodusmetsad) (potentsiaalse esinduslikkusega),
- ala keskel ja idaosas 9080 (soostuvad ja soo-lehtmetsad) (arvestatava või potentsiaalse esinduslikkusega),
- ala keskel laialdaselt 91E0* (lammi-lodumetsad) (esinduslik või arvestatava esinduslikkusega),
- Pikknurme jõega piirneval idaosas 91F0 (laialehelised lammimetsad) (lõunaosas väga esinduslik või esinduslik ning põhja osas potentsiaalse või arvestatava esinduslikkusega).

Kunila sky-Peetri ojust läänes (Peetri oja ja Pikknurme jõe vahel):

Võib sulgeda kõik kraavid, arvestades, et alal on looduslikult olnud tugeval läbivooluline veerežiim ning ala keskmises keskosas kohtusid tulvaveed läänest ja idast. Reljeefi kalle on lõunasse, **seega ei tohi rajaga alal metsaalusest maapinnast kõrgemaid tammisid**. Eelkõige on oluline täita põhja-lõunasuunalised kraavid ning mõõdukalt tõsta Pikknurme jõkke suunduvate vallist läbikaevatud kraavide suudmeid. **Väike voolunõva kaldavalli kohale peakski pigem jääma. Kõrge tamm, mis vee liikumist täielikult takistab ja vallitaguse liikuva veega lammi-lodumetsa püsivalt üle ujutab, tooks kaasa häiringu ja sellel kasvava liigivaese soostuva noore metsa - seni väga mõõdukate kuivenemiskahjustustega liigirikas lammimetsakooslus häviks, asendudes liigivaese noore kaasikuga. Kuigi vesi liigub Pikknurme-Peetri oja vahel keskosas pigem lõunasse, peab suurvee lahkumine toimuma ikka nagu varemgi – jõgede kaudu üle ja läbi kaldavallide.**

Peetri oja äärsed metsad on nii hästi säilinud, et sinnapoole tuleks töid teostada nii vähe kui võimalik. Kuna kraavitammidele on langenud kohati juba üsna ohtralt puid ning kasvab võsa (saared, sanglepad), tuleb ilmselt enne läbi viia nende puhastamine. Tüved võiks veeretada kraavi. Kraavid tuleb täis kuhjata kraavitammimaterjaliga, säästes kraavitammidel kasvavaid vanemaid hea tervisega pärnasid, jalakaid, saari ja sangleparühmi. Need tuleb enne tähistada ja puust 3-4m kaugusel ei peaks tammimaterjali kaevama. Väljamärgitud suuremate puude juurde võib jätta alles täitmata kraavilohud. Niisugused lombid on nendele metsatüüpidele väga iseloomulikud, samas ei ole vaja kopaga sisse kaevata uusi kunstlikke lohkusid, sest see tekitaks kõrval kasvavates metsades ulatuslikud vanametsa häiringud. Kraavivalli kraavi kuhjamisel tuleb vältida kõrvalkasvavate metsapuude vigastamist.

Kunila sky-Peetri ojust idas:

Siin hoiavad vett ülal Pedja jõe üleujutusala (ning teetamm sellel) ja Peetri oja, vesi laskub kirdekaarelt. **Seetõttu on väga oluline kinni panna eelkõige ida-läänesuunalised kraavid, et need vett kiiresti läände vooluveltsesse ei juhiks. Ida-läänesuunalistel kraavidel on lai selge tamm, mida kraavi sisse ammutada.** Põhja-lõunasuunalised kraavid on siin üsna kitsad ja madalad, olulise kraavita, ilmselt ei ole mõtet neid trasse lahti raiuda seal, kus kõik juba puudega kattunud ning tammi sisuliselt pole nähagi.

Muud soovitusel on samad mis eelmises punktis: voolamist takistavaid tammisid ei ole vaja, sest vesi peabki jõgede poole liikuma. Materjali ärauhumist takistavad tõkked ei tohi olla kõrgemad kui metsaalune maapind. Peetri jõe poolne vall on väga madal, mets on mosaiik madalamatest ja kõrgematest mikrovormidest, vesi voolaski idasuunal vabalt nii lammi sisse kui välja. **Põhiline on peatada idasuuna kõrgendikelt tulevate sula- ja vihmavete kiire äravalgumine alanenud jõkke, mitte kinni panna voolu kui niisugust.**

Keskkonnaamet on seisukohal, et eeltoodud täiendavate tingimuste arvesse võtmisel ei ohusta Kirna soometsade loodusliku veerežiimi taastamise kavatsus Alam-Pedja looduskaitseala kaitse eesmärke ega ole vastuolus kaitse-eeskirja ega looduskaitseseadusega. Palume täiendada kavatsust lähtudes eeltoodust.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Märt Holtsmann

juhtivspetsialist

looduskasutuse osakond

Ülle Kass 5384 7494

ulle.kass@keskkonnaamet.ee